

De stad is te complex voor geïsoleerd kerkleiderschap

Een pleidooi voor verbondenheid in stadsnetwerken

Complexe kerkelijke landschappen zijn al langer onderwerp van onderzoek, vooral in de context van de stad. De vele fysieke en virtuele verbindingen in de stad, samen met een veelheid aan kerken en initiatieven, hebben in veel steden tot een netwerk van samenwerkende kerken en organisaties geleid. Piet Brinksma verkent de uitdagingen van stadsnetwerken voor leidinggeven in kerken en andere organisaties. Hij ondersteunt dat vanuit een missionaire visie voor samen kerkzijn in de stad. Uit zijn onderzoek en beschrijving blijkt dat leiderschap dat de eigen organisatie overstijgt weliswaar een grote uitdaging is, maar veel kansen en voordelen biedt. Deze bijdrage staat vol met concrete tips over deze netwerkende, verbindende vormen van leiderschap.

... zou ik dan geen compassie hebben met Ninevé, die grote stad, waar meer dan honderdwtintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?

– Jona 4:11

Wanneer ik kijk naar de gemeente in Amsterdam-Noord, die ik al vele jaren als voorganger mag dienen, dan zie ik een bijzonder diverse groep mensen voor mij. Het is een afspiegeling van de buurten in Amsterdam-Noord en IJburg waar wij ons op richten. In onze bescheiden gemeenschap tref je alle leeftijdsgroepen en een grote culturele en maatschappelijke diversiteit aan. Er zijn

zoekers, mensen die net christen zijn of al heel lang. De religieuze achtergronden zijn al net zo divers: moslim, hindoestaans, New-Age, reformatorisch, evangelisch, charismatisch, etc., maar veelal ook volledig seculier.

Hoe kun je een boodschap overbrengen en een gemeenschap leiden op een manier die aansluit bij de context en wereldbeelden van al deze leden? Hoe kun je deze mensen helpen

groeien in hun discipelschap? Hoe kun je pastoraal relevant zijn voor de diversiteit aan thema's die spelen in hun leven? Hoe kun je samen als gemeenschap staan in de missie van het Koninkrijk van God in onze buurten met een scala aan problemen en kansen? Dat is een grote uitdaging van kerkleiders in de stad.

Hebben leiders in niet-stedelijke gebieden dan niet met deze uitdagingen te maken? Zeker, maar buiten de steden is het leven en zijn de thema's die er spelen vaak overzichtelijker en is de cultuur vaak minder intens. De stad is een versterker van cultuur, diversiteit en dynamiek, zowel positief als negatief.

Reflecterend op leiderschap in de context van de stad is mijn conclusie dat geen kerkleider deze complexiteit aan kan. *Althans, niet alleen.* In dit artikel wil ik een aanzet geven om in twee richtingen te denken voor een beter perspectief voor leiderschap van kerken en bedieningen in een complexe stad: 1) bouw aan geestelijk leiderschap met diverse gaven in je eigen kerk of bediening; 2) ontwikkel meer verbondenheid en partnerschap met de andere geestelijk leiders in de stad (het ervaren van de zegen om deel te zijn van een bredere beweging van Gods Kerk in de stad). In diverse steden ontstaan er vormen van stadsbeweging waar verbinding, eenheid en samenwerking worden bevorderd en gefaciliteerd.

In een geografisch verbonden groep van kerken en organisaties in Amsterdam-Noord die deel is van de grotere beweging in de stad, heb ik dit zelf mogen ervaren. Na vele jaren van ontmoetingen, gesprekken en samen eten met collega's, is er veel onderling vertrouwen gegroeid. Jaren terug hebben we eveneens besloten om samen naar ons stadsdeel te kijken en onze missie te bespreken. Dit heeft geresul-

teerd in een natuurlijke flow van samenwerking, waarbij de sterke punten en mogelijkheden van de ene gemeente de zwakte van de andere kan helpen dragen. We maken gebruik van elkaars faciliteiten, geven les in trainingen van de andere gemeente, werken aan missionaire projecten en bespreken de problemen waar we voor staan. Dit geeft voldoening, hoop en inspiratie.

Dit artikel is daarom een pleidooi voor het ontwikkelen van stadsbewegingen, om een gezond en vruchtbaar klimaat voor leiderschap in de stad te versterken. Dit beperkt zich natuurlijk niet tot de stad. Dezelfde principes en mogelijkheden gelden ook voor dorpen en regio's buiten de steden.

Wat zijn stadsbewegingen?

Een beweging van EENHEID: de hele Kerk in de stad

Wereldwijd zien we in veel steden dat kerken gezamenlijk een beweging initiëren die gericht is op de stad, zoals bijvoorbeeld de "100 Cities Summit" in Washington D.C. in 2018. In Nederland zijn er bijvoorbeeld meer dan 30 steden die een vorm van stadsbeweging ontwikkelen. Een belangrijk aspect in deze stadsbewegingen is het streven naar eenheid en verbinding tussen de verschillende stromingen binnen de kerk. Het Lichaam van Christus in de stad is divers, maar is één in Hem: "Dan zullen zij volkomen één zijn en zal de wereld begrijpen dat u mij hebt gezonden, en dat u hen liefhad zoals u mij liefhad" (Joh. 17:20-23).

Een motto voor deze bewegingen dat veel gebruikt wordt is: *De hele Kerk, met het hele evangelie, voor de hele stad* (afgeleid van het motto van de Lausanne Beweging). Het is lastig

om de exacte oorsprong van de groei van stadsbewegingen te achterhalen, maar een van de zaden is de oecumenische beweging uit het begin van de vorige eeuw, die zichtbaar werd na de oprichting van de Wereldraad van Kerken in 1948. In veel steden is een Raad van Kerken (RvK) waarin lokale kerken en denominaties met elkaar in gesprek zijn, zoeken naar gemeenschappelijke activiteiten (vieringen of diaconale activiteiten) en representatie naar de media en overheid. Tegen het einde van de vorige eeuw kwam er een nieuw oecumenisch initiatief: het Global Christian Forum met als Nederlandse versie het Nederlands Christelijk Forum (NCF). Anders dan bij de RvK wordt bij het NCF gestreefd naar een evenwichtige vertegenwoordiging van traditionele denominaties en nieuwe kerken, met name de evangelische en pentecostale. In bijeenkomsten van de NCF kunnen leiders meer op persoonlijke titel bijdragen en wordt altijd gewerkt vanuit geloofsgesprekken als startpunt voor besprekingen. Ook organisaties zoals de Evangelische Alliantie (EA) en de Lausanne Beweging bevorderen samenwerking en eenheid van de kerk. Beide hebben netwerken die zich richten op de verbindende bewegingen in de stad. De laatste decennia hebben organisaties zoals Movementday (Pier et al., 2016) en City-to-City (geïnitieerd door Tim Keller (2012) sterk bijgedragen aan het inspireren en ontwikkelen van stadsnetwerken voor het Koninkrijk van God in de stad. In Nederland is het platform City Movements Nederland (citymovements.nl) hiervoor een belangrijke katalysator.

De huidige stadsbewegingen gaan verder dan gesprekken over samenwerking of over eenheid. Zij streven naar het mobiliseren en verbinden van de gehele Kerk (alle kerken in

de stad in hun diversiteit, alle gelovigen die Christus volgen en leiders van alle bedieningen, organisaties en ondernemingen die het Koninkrijk van God als hun drijfveer hebben).

Een beweging van MISSIE: het hele evangelie

Een andere component die relevant is voor de ontwikkeling van stadsbewegingen is de trend waarbij er een verschuiving is in het verstaan van het begrip 'missie'. Ross Langmead (2004) heeft in zijn onderzoek naar missie in de recente historie van diverse stromingen van de Kerk gevonden dat deze verschuiving waarneembaar is in de breedte van de Kerk. De nadruk van de missie is verschoven van het streven naar de uitbreiding van de eigen kerk of denominatie, naar de missie die zich richt op de groei van het Koninkrijk van God: "het Koninkrijk moet centraal staan in de missie, niet de kerk" (p. 242). Hierdoor is de missie niet enkel gericht op het vergroten van het aantal gelovigen of leden, maar heeft het een holistische benadering: de belichaming van het Koninkrijk Gods in alle facetten van het leven. Het is de *Missio Dei*. Dit betekent dat "de kerk niet de zender is, maar de gezondene; missie is niet langer enkel het werk van de kerk, maar het is de kerk die functioneert in haar roeping" (p. 167). Volgens theologen zoals Christopher Wright (2006) vormt dit besef een belangrijke rode draad in de Bijbel. Bij het bestuderen van dit verhaal over Gods missie wordt steeds duidelijk dat deze missie zowel gericht is op verlossing of redding als op het bevorderen van herstel, vrede en gerechtigheid in de maatschappij.

In stadsbewegingen is werken aan eenheid daarom geen doel op zichzelf. Ze hebben altijd een sterke missionaire focus. Het is een een-

heid die gericht is op gezamenlijke betrokkenheid bij de Missie van God. Hij was al aan het werk in de stad voor ons en gaat door wanneer wij het weer overdragen. Het hele evangelie gaat uit van de overtuiging dat de kracht van het evangelie mensen kan verlossen en verzoenen met God (het antwoord op leegte en vervreemding), heling (genezing en vertroosting van de gevoelde pijn) en herstel (verandering die nodig is voor meer gerechtigheid en heilheid) (Barentsen & Blok, 2024, pp. 66-68, 326-29).

Een beweging gericht op de CONTEXT: voor de hele stad

De incarnatie visie op missie is niet los te denken van plaats. Jezus kwam naar deze wereld en was de ware "Immanuel": God met ons en bij ons. De incarnatie van Hem was niet abstract, maar werd heel concreet in Bethlehem en in Nazareth waar Hij deelnam aan de samenleving. In de jaren van Zijn bediening reisde Hij van stad naar stad om de nabijheid van Gods Koninkrijk in de realiteit van deze plekken aan te kondigen. In de huidige cultuur leven we volgens Bartholomew "te midden van een crisis van het begrip plaats. In onze laatmoderne tijd zijn we dat zeer menselijke gevoel van plaats kwijtgeraakt te midden van de tijdruimtecompressie die kenmerkend is voor de postmoderniteit en globalisering. Plaats is iets geworden waar men zich doorheen beweegt, bij voorkeur met grote snelheid, en virtuele realiteit is daar geen vervanging voor" (Bartholomew, 2011).

Voor stadsbewegingen is deze focus de stad, omdat het ertoe doet waar God ons geplaatst heeft. Steden krijgen zowel in het Oude als Nieuwe Testament beloften, waarschuwin-

gen en oordelen, en vormen een belangrijk thema in Gods spreken en handelen. De theologie van de stad is een belangrijke lens om de missie van God te verstaan. Ray Bakke (1997) heeft hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. Vele anderen volgen in dat spoor. In een Schriftonderzoek van theoloog en stadsarchitect Pieter Bos (2016) komt hij tot de conclusie dat de stad als collectief samen verantwoordelijkheid draagt in Gods plan voor het bevorderen van een plek, een klimaat en randvoorwaarden die maken dat mensen uit verschillende culturen een vredevol en bloeiend leven kunnen leiden. Een opmerkelijk voorbeeld hiervan zijn de woorden van Jeremia aan de ballingen in Babylon: "Bouw huizen en ga daarin wonen, leg tuinen aan en eet van de opbrengst, ga huwelijken aan ... Bid tot de HEER voor de stad waarheen ik jullie weggevoerd heb en zet je in voor haar bloei, want de bloei van de stad is ook jullie bloei" (Jer. 29:4-7). Wij als Kerk zijn deel van deze collectieve verantwoordelijkheid: "door de zegen van oprechte mensen komt een stad tot bloei. De uitspraken van goddelozen zijn haar ondergang" (Spr. 11:11).

Hoe ziet dat eruit in Amsterdam?

Om een voorbeeld te geven schets ik kort de ontwikkeling van de stadsbeweging in Amsterdam. Meer dan 30 jaar geleden was er naast de RvK in Amsterdam behoefte aan ontmoeting van voorgangers. Onder leiding van Floyd McClung (Jeugd met een Opdracht) werd een Evangelisch Verband gestart dat periodiek ontmoetingen met voorgangers en leiders hield. Ook werd er gewerkt aan stadsgebed. Beide initiatieven hebben iets gezaaid, maar geen stand gehouden. Begin van deze eeuw waren

een aantal ontwikkelingen belangrijk voor de ontwikkeling van een stadsbrede beweging. Vanuit Jeugd met een Opdracht ontstond er een gebedsbeweging waarbij voorbidders uit vele kerken werden getraind om respectvol en effectief te bidden voor de stad. Dit resulteerde in een netwerk van 24x7 gebed door bidders uit meer dan 80 kerken (Kingdom Prayernet). Ondertussen was er ook een beweging van kerkplanting en -vernieuwing op gang gekomen (Amsterdam in Beweging voor Jezus Christus), met begeleiding van City-to-City uit de VS, wat resulteerde in City-to-City Amsterdam met 30 kerken. In Amsterdam-Zuidoost begonnen pentecostale migrantenkerken (ca. 40) samen een netwerk: Council of Pentecostal Churches (CPC). Dit netwerk richtte zich aanvankelijk voornamelijk op migrantenproblematiek, maar is zich steeds meer gaan richten op missie in Amsterdam-Zuidoost. Ook begon de Protestantse Kerk van Amsterdam met nieuwe initiatieven en missionaire plekken in Amsterdam.

Daarnaast ontstond een gevoel van urgentie bij een aantal voorgangers die betrokken waren bij het stadsgebed om te zoeken naar een vorm van verbindend leiderschap om de hele Kerk van Amsterdam te verbinden en te helpen mobiliseren voor de missie van het Koninkrijk. Dit resulteerde in de start van de Amsterdam Council of Christian leaders (ACCL), een netwerk van netwerken voor de stad. Recent is het migrantennetwerk SKIN daarbij gevoegd. Deze brede ACCL coördineert gemeenschappelijke visie, stadsbrede verbinding, uitwisseling, samenwerking en onderzoek. ACCL brengt jaarlijks alle voorgangers bij elkaar voor een fellowshipdiner waarbij leiders van alle stromingen en culturen elkaar ontmoeten. Ook

worden conferenties, summits en stadsbrede events vanuit de ACCL gecoördineerd (zoals onlangs het event Celebrating Jesus in Amsterdam). Er worden rondetafelbijeenkomsten gehouden met bedieningen voor werk onder vluchtelingen, onder prostituees, diaconaal werk, evangelisatie, gebed, etc. Vanuit de stadsbeweging wordt ook in stadsdelen verbinding aangemoedigd zodat voorgangers en leiders samen in de missie van God hun buurt of wijk dienen, elkaar aanvullen en ondersteunen. Met name in Amsterdam-Noord en -Zuidoost is er steeds meer verbinding en samenwerking tussen kerken met een missionaire focus.

Leiderschapsuitdagingen voor kerkleiders in de stad

Het juiste scorebord?

Om te leiden moet je weten waar je mensen, kerk of organisatie heen moeten bewegen. Wat zijn uitkomsten die we verwachten? Een van de belangrijkste obstakels voor kerkleiders is dat hun opdracht of doelen niet altijd helder zijn. Vaak zijn ze onuitgesproken of mogelijk niet de juiste. Wat wordt er van voorgangers verwacht door hun kerkenraad, denominatie of bisschop? In het algemeen ligt de focus op het goed uitvoeren van taken die gedaan moeten worden: preken, kerkelijke activiteiten organiseren, zorg voor de leden, en gezonde financiën. Daarbij zou het mooi zijn als de kerk ook zou groeien. De paradox is dat deze zaken op zichzelf noodzakelijk zijn, maar geen doel op zich vormen. Ze omvatten slechts een deel van wat de uitkomsten van de roeping van de Kerk die we in de Bijbel vinden. In de vorige paragrafen is gesproken over de missie van de hele Kerk in de stad. Bij deze holistische missie

gaat het niet alleen om het bouwen van onze eigen kerk, maar om de groei van het aantal volgelingen van Jezus en een grotere manifestatie van Gods Koninkrijk in onze omgeving. De uitdaging is om het scorebord buiten je eigen organisatie te plaatsen. Kerken mogen hun specifieke bijdrage in het grotere plaatje van de Kerk in de stad verstaan. Alles wat we doen in onze kerken en organisaties zou hieraan moeten bijdragen, en alle leden van de Kerk hebben het voorrecht om hierin partners in Gods missie te zijn.

Als dit is waar kerkleiders voor geroepen zijn, dan moet er nog veel gebeuren. Het is vooral van belang dat leiders hier zelf inzicht in krijgen en passie voor ontwikkelen. Ten tweede is het nodig dat hun besturen, kerkenraden, oudsten dit ook omarmen. Anders ontstaat er een conflict tussen visie en verwachtingen. De missie van God is niet een afdeling in de kerk, maar is haar fundamentele bestaansrecht en opdracht. Daarom ligt het scorebord van de kerk in onze context, de stad. Een stadsbeweging zou bij uitstek een plek zijn om elkaar samen mee te nemen om dit te leren ontdekken en toe te passen op en vertalen naar de eigen lokale kerk of bediening.

Uitwerking van de roeping van de Kerk in het grote plaatje van de stad

Het is belangrijk om het grote en abstracte beeld van de roeping van het Lichaam van Christus om te zetten in enkele concrete elementen die voor de Kerk als geheel van belang zijn en waar elke kerk en bediening haar eigen bijdrage aan kan leveren. Vanuit mijn onderzoekservaring onderscheid ik, naast het werken aan eenheid, zes duidelijke elementen die helpen bij het vervullen van onze roeping in deze

Missio Dei als Gods ecclesia (Brinksma, 2018):

- *Een gecontextualiseerde theologie van het Koninkrijk ontwikkelen.* Het leren kennen, luisteren naar en liefhebben van de stad verbinden met een diep verstaan van de theologie van het Koninkrijk. Vervolgens werken aan inzichten over hoe het goede Nieuws van het Koninkrijk de belevingswereld, realiteiten en het wereldbeeld van mensen in de stad kan raken.
- *Bidden voor de stad (dienen als priesters voor de gemeenschap).* Een gemeenschap zijn die zich betrokken met de stad voelt, en met bewogenheid en inzicht voorbede doet. Biddend om de genade van God, transformatie, herstel en gerechtigheid in de stad. Gekoppeld met voorbede voor een krachtige en gezonde Kerk die zich door God laat gebruiken in Zijn heil voor de stad.
- *Discipelen maken van mensen uit alle (sub)culturen in de stad en relevante kerken stichten.* Mensen in de kerk toerusten om hun getuigenis te geven en te evangeliseren, samen wegen zoeken om zoekers te helpen om volgelingen van Jezus te worden. Samen in de stad werken aan het planten van relevante gemeenschappen die passen bij hun buurten en wijken.
- *Alle gelovigen toerusten om als leiders en ambassadeurs van Gods Koninkrijk in alle sferen van de samenleving functioneren.* Mensen die Gods gerechtigheid en vrede inbrengen in hun omgeving, werk of plek van invloed. De christenen met vaardigheden van leiderschap die werken buiten de kerkelijke activiteiten worden ook als geestelijke leiders van het Koninkrijk beschouwd. Zij worden gebruikt door God voor een bijdrage aan een duurzame bloei van de stad. Als gezonden met

een roeping om in de “marktplaats” vanuit het Koninkrijk van God te functioneren (Grigg, 2009).

- *Een geloofsgemeenschap zijn met de buurt: een model en vertegenwoordiging van Shalom in de omgeving waar we geplaatst zijn.* In onze individualistische postmoderne steden leven we langs elkaar heen. Om de buurt de kans te geven om Gods vrede en liefde te ervaren, is het belangrijk dat niet alleen individuen, maar ook gemeenschappen van gelovigen zichtbaar en actief aanwezig zijn en betrokken zijn in de buurt. Dit is incarnatiemissie (Wells, 2017).
- *Dienen met relevante bedieningen die meer Shalom brengen in situaties waar pijn en gebrokenheid is.* Vanuit de inspiratie, liefde en hoop, door Geest van Christus, kan iedere kerk en bediening ontdekken welke bijdrage bij hun roeping en mogelijkheden past. Op welke manieren kunnen ze mensen, middelen en gaven benutten om te helpen bij het vertroosten, meeleven of genezen van pijn en het meewerken aan herstel van gebrokenheid? Samen als Kerk in de stad is er een waaier aan bedieningen die bijdragen aan de zegen voor de stad.

Niet alleen: samen leiden van de kerk of organisatie

Voor het leiden van een kerk of bediening in een gezonde ontwikkeling van de bovengenoemde zes elementen zijn verschillende leiderschapsinvloeden nodig. Paulus schrijft: “En hij is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst. Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd” (Ef. 4:11-12). Ik betoog

niet dat elke gemeente een persoon moet benoemen voor elk van de genoemde bedieningen, maar het is wel noodzakelijk dat er in het leiderschap een balans bestaat van apostolische (uitbreiden, bouwen en DNA bewaken), profetische (horen wat God zegt, Gods richting en leiding), onderwijzende (opbouw vanuit het Woord van God), missionaire (bewegen in Gods missie) en herderlijke (zielszorg, herstel en groei) inbreng. Hiernaast zijn andere leiderschapsgaven nodig (bestuurders, organisators, etc.). Meerdere leiders met uiteenlopende gaven zijn nodig om samen te bouwen aan de gemeente. Te vaak wordt dit allemaal van een voorganger of leider verwacht. Dit is niet mogelijk in de complexe context van de stad: daarom, probeer het niet alleen te doen. Bouw aan teams die divers zijn in gaven (Westerhof, 2025).

In de stad is naast omgaan met een diversiteit aan gaven ook een behoefte aan leiderschap dat kan omgaan met verschillende culturen en achtergronden. Dit is niet altijd eenvoudig, maar iedereen kan hier in groeien. Cabrera & Unruh (2012, p. 43) concluderen dat bewuste openheid, nieuwsgierigheid en het tijd doorbrengen met mensen uit andere culturen resulteert in meer cross-culturele vaardigheden om in te zetten. De stadsgemeente in Antiochië is hiervan een Bijbels voorbeeld, want de leiders die in Handelingen 13:1 worden genoemd vertegenwoordigen een verscheidenheid aan gaven (profeten, leraren, apostelen), en van culturele achtergronden. Culturele verscheidenheid vertaalt zich ook in verschillende visies op leiderschap (zie vooral Plueddemann, 2009).

Niet alleen: alle leden zijn partners in Gods missie

“Doe het niet alleen” betekent ook dat de roeping van de Kerk uiteindelijk tot stand komt doordat alle leden van de Kerk van Christus hun bijdrage leveren. Wederom Paulus: “Vanuit dat hoofd krijgt het lichaam samenhang, en wordt het ondersteund en bijeengehouden door alle gewrichtsbanden. Ieder deel draagt naar vermogen bij tot de groei van het lichaam, dat zo zichzelf opbouwt door de liefde” (Ef. 4:16). Christenen worden vanuit hun identiteit bekrachtigd en toegerust om een rol te vervullen in hun huis, op de werkplek, binnen netwerken en familie, om daar het Koninkrijk van God te belichamen met hun gaven en invloed. Zij worden allen gebruikt om de roeping van de Kerk als Gods missie in de stad gestalte te geven.

Niet alleen: ingebed in een stadsbeweging

Ook al is er een goed functionerend team met een goede mix aan gaven, dan nog kan de vraag rijzen: is de opdracht niet te complex en te groot? Opnieuw stel ik voor: *doe het niet alleen*. Veel kerkleiders voelen zich geïsoleerd en geïntimideerd. Een goed functionerende stadsbeweging kan hier veel in betekenen. Wanneer een drukke leider tijd en aandacht investeert in relaties en samenwerking met andere leiders in de stad, levert dit – heel paradoxaal – substantiële voordelen op in het leiden van de eigen gemeenschap. Neem een moment om samen met andere leiders te kijken naar de uitdagingen van de stad in plaats van de problemen binnen de eigen kerk of organisatie. Hoeveel mensen in de stad zijn er nog niet verzoend met God en worstelen met pijn, gebrokenheid en onrecht zonder de vrede van God te ervaren. Wat zou er kunnen veranderen in de

stad als er meer van Gods licht zou doorberekken? Sta toe dat de Geest van God ons hierover bewogenheid schenkt. Dan worden we open voor alle ondersteuning en aanmoediging die beschikbaar is van anderen die beschikken over meer wijsheid of ervaring. Wanneer we voelen en beleven dat we samen één Lichaam zijn met een gedeelde missie, dan verlost het ons van competitie, onzekerheid en isolement. Niet dat dit zonder grote uitdagingen en strijd te realiseren is. Toch kunnen we groeien in het samen in Gods missie staan met meer waardering, vertrouwen en zelfs met meer eenheid.

Wat een stadsbeweging kan betekenen voor leiders?

Een stadsbeweging kan deze verbinding inspireren en faciliteren. Hoe kan de stadsbeweging bijdragen aan het functioneren van leiders in hun eigen kerk?

- *Relaties bouwen en onderhouden* is de kernactiviteit waarmee stadsnetwerken worden ontwikkeld. Stadsbewegingen kunnen alleen functioneren op basis van onderling vertrouwen. Door leiders op te zoeken, interesse te tonen, mee te leven en relaties op te bouwen kan vertrouwen worden gebouwd, waardoor samen optrekken, samenwerken en uitwisselen van mensen en middelen mogelijk wordt. Voor de 400 kerken in Amsterdam is begin 2025 een voorganger als “aanjager verbinding” aangesteld voor 2 dagen per week om hier structureel meer tijd en aandacht aan te kunnen geven.
- *Onderzoek en analyse van de stad* omvat historie, bestemmingsplan, demografie, sociaal-maatschappelijke problemen, cultuur, etc. Inzicht hierin kan worden gedeeld en gebruikt voor gebed en missie van de hele Kerk in de

stad. In Amsterdam zijn verschillende onderzoeken gedaan op stads- en buurtniveau (zoals vermeld in mijn dissertatie: Brinksma, 2018) naast diverse Impact Audits om de impact van geloofsgemeenschappen in het sociaal-maatschappelijk domein te meten.

- *Gebedsbeweging, voorbede voor de stad* wordt in Amsterdam al vele jaren door het Kingdom Prayer-net gefaciliteerd, met regelmatige bijeenkomsten en met 24/7 gebed voor stad en kerk. Bidders uit ca. 80 kerken nemen deel.
- *Delen van verhalen van Gods beweging in de stad*. Waar is God aan het werk? Wat kunnen we vieren? Een belangrijke vaardigheid is *de discipline van hoop*: samen gericht zijn op waar Gods werk zichtbaar is in de stad en dit delen met anderen als tekenen van hoop. In Amsterdam wordt dit gedaan in bijeenkomsten van de diverse stadsnetwerken, of bijvoorbeeld in een consultatie (in 2018) over het ecosysteem van Gods Koninkrijk met vele verhalen van pioniers en initiatieven.
- *Leergemeenschappen*, waar leiders van verschillende kerken en achtergronden samen studeren en reflecteren op relevante onderwerpen voor leiders in de stad. Wijsheid wordt gedeeld. Groei in kwetsbaarheid en eerlijkheid maakt dat leiders verbondenheid ervaren op een dieper niveau. De leergemeenschappen van City-to-City Amsterdam en van Urban-Life bieden goede voorbeelden.
- *Conferenties, summits, consultaties, trainingen* die relevant zijn voor het bredere Lichaam van Christus. Hierdoor kan ook worden gewerkt aan gemeenschappelijk taal, visie, en leiderschapstoerusting. Zo wordt de eenheid en missie in de stad versterkt. In Amsterdam heeft ACCL diverse stadsbrede summits, consultaties en seminars georganiseerd met

thema's als bouwen aan een Koninkrijk Eco-systeem, theologie van de stad, eenzaamheid, Gods missie en stad, bediening van verzoening, etc.

- *Vertegenwoordiging van de hele kerk naar het bestuur van de stad* en andere spelers, en bij belangrijke gebeurtenissen. In Amsterdam wordt regelmatig overleg gevoerd over de relatie tussen de Kerk en stadsbestuur (met de burgemeester), of over situaties in het sociale domein.
- *Samenbrengen voor ontmoeting, viering en delen van informatie* waardoor relaties opgebouwd worden. Zo organiseert de Amsterdamse stadsbeweging jaarlijks een gratis diner voor alle kerk- en bedieningsleiders in de stad, met hun partners en teams, terwijl er ook regelmatig ontbijt- en lunchontmoetingen van leiders worden gehouden.
- *Coaching, zorg voor emotionele en geestelijke gezondheid*. Er is veel druk op geestelijk leiderschap in de stad. Collegiale zorg en interactie kunnen veel eenzaamheid en burn-out voorkomen (Brinksma, 2024), zodat dit vast onderdeel is geworden van de bijeenkomsten van City-to-City Amsterdam.
- *Missionaire projecten en missionaire centra*. Stadsbrede bedieningen en events kunnen gezamenlijk worden gedragen door mensen, leiders en expertise uit meerdere kerken en organisaties. In Amsterdam wordt jaarlijks een rondetafelbijeenkomst georganiseerd waarin vertegenwoordigers van diverse netwerken uitwisselen wat gebeurt om samenwerking te versterken. De "aanjager" verkent verbindingsmogelijkheden en creëert samenwerking waar mogelijk, zo nodig ook met overheidsinstanties, seculiere organisaties, of organisaties van andere religies.

Initiëren en leiden van stadsbewegingen: ecosysteem bouwers

Het ontstaan van stadsbewegingen is in alle plaatsen verschillend. Er zijn hele verschillende typen leiders die zich groepen voelen om samenwerking en verbinding te initiëren en te faciliteren. De uitdaging is dat er geen structuren zijn voor het Lichaam Christus in de stad boven het niveau van lokale kerken en organisaties. Toch is dat nodig voor beweging. Hiervoor passen de traditionele organisatiestructuren niet, maar wel het denken in Ecosystemen.¹ Er is geen organisatiehiërarchie, zodat leiderschap alleen uitgeoefend kan worden op basis van vertrouwen en het mandaat dat wordt gegeven door leiders in de stad.

Een aantal kenmerken die hiervoor nodig zijn:

- *Relationeel leiderschap*: opbouwen, onderhouden en faciliteren van gezonde relaties tussen christelijke leiders.
- *Verbindend leiderschap*: leiders die zeer uitdagende verschillen kunnen overbruggen: verscheidenheid in theologische visies, tradities, taalvelden, vijandschappen, competitie, teleurstellingen.
- *Dienend leiderschap*: leiders die geen naam of positie voor zichzelf bouwen, maar die consequent het belang en de bloei van alle betrokken leiders, en hun kerken en organisaties dienen.
- *Apostolisch leiderschap*: bouwers aan de visie van Koninkrijk en de missie van God in de stad, op een manier die beweging brengt, hoop geeft, maar ook structuren bouwt voor communicatie, ontmoeting, en actie.

De aanzet om te bewegen van de neiging van iedere kerk en organisatie om in isolatie Gods roeping in de stad te vervullen, naar een para-

digma dat vertrouwt dat God het hele Lichaam van Christus samen in zijn missie roept, lijkt misschien romantisch en utopisch. Stadsbewegingen die dit proberen te bevorderen zijn verre van ideaal. In Amsterdam is meer dan 20 jaar bewust gewerkt aan stadsnetwerken. Er is voortgang geboekt, er is meer verbondenheid dan ooit, maar de realiteit is ook dat leiders vertrekken en nieuwe relaties opgebouwd moeten worden met hun opvolgers. Het aansluiten van de jonge generatie succesvolle leiders in bestaande stadsnetwerken is niet vanzelfsprekend. Ook zijn er nog steeds veel pioniers en leiders in de stadsmissie die teleurgesteld raken of een burn-out krijgen. Drukke agenda's van leiders zijn een grote uitdaging voor het bouwen aan de stadsbewegingen. Ook is financiering niet eenvoudig, want er zijn niet veel fondsen die investeren in ecosystemen in de stad. Het ontwikkelen van stadsnetwerken en het verlangen om één Lichaam van Christus te zijn in de stad is een langdurig proces met veel teleurstellingen en uitdagingen om vertrouwen en synergie in de stad te op te bouwen. Toch zien we daar waar het lukt meer vreugde en vruchtbaarheid ontstaan. Het past in Gods beweging in de Kerk van deze tijd. Daarom pleit ik ervoor dit een kans te geven en hierin te investeren.

Noten

1. Ecosystemen zijn omgevingen waarin organismen (organisaties) in alle verscheidenheid inter-afhankelijk zijn. In een ecosysteem zorgen bepaalde elementen ervoor dat alle organismen kunnen ontwikkelen en samen tot een gezonde en vruchtbare context.

Literatuur

- Bakke, R. J. (1997). *A theology as big as the city*. InterVarsity.
- Barentsen, J., & Blok, O. (2024). *Wakker in Gods wereld: Kerk-zijn in de 21e eeuw*. Buijten & Schipperheijn Motief.
- Bartholomew, C. G. (2011). *Where mortals dwell: A Christian view of place for today*. Baker Academic.
- Bos, P. (2016). *The city called: A theology of the city, her pain, and her redemption*. Serving the Nations.
- Brinksma, P. (2018). *Becoming God's ecclesia in Amsterdam: Mobilizing leaders of churches and ministries to work together as a collaborative ecosystem for Kingdom impact in the city*. PhD Dissertation. Bakke Graduate University.
- Brinksma, R. (2024). *De emotioneel gezonde leider: Groei in veilig leiderschap*. Transform Services.
- Cabrera, Á., & Unruh, G. (2012). *Being Global: How to think, act, and lead in a transformed world*. Harvard Business Review.
- Grigg, V. (2009). *The Spirit of Christ and the postmodern city: Transforming revival among Auckland's evangelicals and Pentecostals*. Emeth Press.
- Keller, T. J. (2012). *Center church: Doing balanced, Gospel-centered ministry in your city*. Zondervan.
- Langmead, R. (2004). *The word made flesh: Towards an incarnational missiology*. University Press of America.
- Pier, M., Keller, T., & Doll, B. (2016). *A disruptive gospel: Stories and strategies for transforming your city*. Baker.
- Plueddemann, J. (2009). *Leading across cultures: Effective ministry and mission in the global church*. IVP Academic.
- Wells, S. (2017). *Incarnational ministry: Being with the church*. Eerdmans.
- Westerhof, D. (2025). *Het grote plaatje*. Mandaat Publishing.
- Wright, C. J. H. (2006). *The mission of God: Unlocking the Bible's grand narrative*. InterVarsity.